

“ANNA SJOERDINA De geschiedenis van een Gronings tjalkschip”

In de zomer van 2018 werd ons secretariaat gevraagd om informatie, betreffende een in 1910 bij scheepswerf Van der Werf aan de Zuiderstraat te Hoogezand gebouwde tjalk, gedoopt Anna Sjoerdina. Wij konden mevrouw Lydia Lippens, die ons de informatie vroeg, verwijzen naar ons magazine “Pluustergoud” en naar onze tweewekelijkse artikelenreeks “Vroeger en Nu” in de H-S-Krant en wij stuurden haar origineel fotomateriaal.

Twee jaar later meldde mevrouw Lippens zich weer bij ons met ... verrassend nieuws :

ANNA SJOERDINA de geschiedenis van een Gronings tjalkschip

Lydia Lippens

Beste mijnheer Rozema,

Binnenkort ontvangt u per post mijn zojuist uitgekomen boek “ANNA SJOERDINA. De geschiedenis van een Gronings tjalkschip” als dank voor de door u geboden hulp.

Het was in juli 2018 toen ik voor een afbeelding en artikelen uit het tijdschrift “Pluustergoud” en de H-S-Krant contact met u had opgenomen. Ik was toen pas aan mijn onderzoek begonnen en wilde helemaal niet dat het een boek zou worden, maar zie na twee jaar is het er toch van gekomen. Met onderstaand verhaal wil ik meer vertellen over de inhoud van het boekje.

Vriendelijke groet,
Lydia Lippens

Begin januari 2018 bezocht ik mijn dochter Marjolein, die in Amsterdam op de ANNA SJOERDINA woonde, een verbouwde tjalk. Ik werd toen erg nieuwsgierig naar de geschiedenis van dit historische schip en ben op zoek gegaan.

Hoe is een tjalk uit 1910 met de mooie naam ANNA SJOERDINA als woonschip in Amsterdam terecht gekomen? Naar wie is het schip vernoemd? Wat is haar geschiedenis? Zo begon ik mijn zoektocht.

De tjalk is als 'zeilend vrachtschip' gebouwd in de provincie Groningen en ging pas na de Tweede Wereldoorlog over op de motor. Echter door de toenemende industrialisatie, motorisering en schaalvergroting in de Nederlandse binnenvaart bleek het schip uiteindelijk toch te klein om zich economisch te kunnen handhaven en werd zij afgedankt.

Veel van die schepen kwamen na de Tweede Wereldoorlog op de schroothoop terecht. Ook werden veel van deze afgedankte vaartuigen tijdens de naoorlogse woningnood gekocht door particulieren en omgebouwd tot woonschip. Zo ook de ANNA SJOERDINA. Voor woonbootbewoners volgde daarna een periode van strijd voor erkenning van hun woonvorm. Wonen op het water moest gelijk zijn aan wonen op de wal.

Deze geschiedenis gaat over een bijna vergeten wereld waar zeilschepen eeuwenlang het belangrijkste vervoer verzorgden en een dagelijks beeld waren in de vaarten, rivieren en steden.

Het verhaal, van de ANNA SJOERDINA staat ook symbool voor de vele zelfstandige schippers die met hun gezin en trots op hun traditionele ambacht het zeilen hebben volgehouden tot het echt niet meer ging.

Voor mijzelf is de zoektocht naar deze verdwenen wereld van de zeilvaart een verrijking geworden en met dit boekje hoop ik enige sfeer van een bijna vergeten periode terug te halen.

De Anna Sjoerdina anno 2021 © Lydia Lippens.

Scheepswerf Van der Werff HOOGEZAND

Om de plek van de voormalige scheepswerf van Van der Werff nader te bekijken staan we met de camera op de grens van Hoogezand en Sappemeer, waar in vroeger tijden het Winschoterdiep onder de Bonthuizerbrug door stroomde en nu de parkeerplaats, waar iedere zaterdag een warenmarkt wordt gehouden.

We worden omringd door een aantal markante gebouwen : achter ons het Bontehuis. Het oorspronkelijke Bontehuis, gebouwd in 1908, was onder meer in gebruik als onderdak voor verwaarloosde kinderen. Honderd jaar geleden was er de rijtuigenverhuur van Groeneveld gehuisvest. Het huidige pand is gebouwd in 1927, nadat het vorige Bontehuis in vlammen was opgegaan.

Rechtsachter een rijksmonument gebouwd in 1914 : Villa Zonneschijn en links van ons de Hoofdstraat met de slager; de voormalige supermarkt, de slijterij, het garagebrijf en het tankstation.

Toen de Hoofdstraat nog Zuiderstraat heette -de straat lag immers aan de zuidzijde van het Winschoterdiep- zagen we daar o.a. de kruidenierswinkel van de dames Helmers , houthandel Brand (holtjemoaker Brand), meel- en cichoreifabriek Benes met het kantoor en tevens woning van hoofdboekhouder Moesker, bakkerij Van Delden en leerlooierij Van Dam.

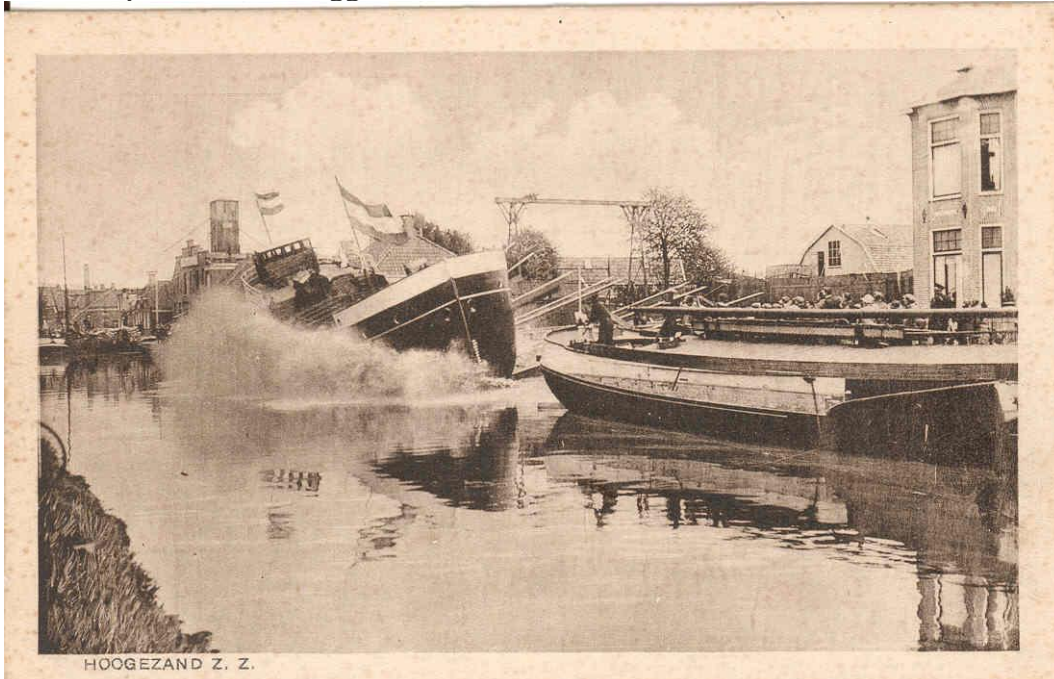
Scheepswerf Van der Werf in 1922. © H.J.J. Conens/ Gemeente Archief M.G.

Op de plek waar nu de garage met tankstation is, was tot 1938 de scheepswerf van de firma Van der Werff. Op de foto uit 1922, geschoten door de bekende fotograaf Harmannus Johannes Jozefus Conens, zien we de tewaterlating (stapelloop) van een schip bij deze scheepswerf. Op de werf een portaalkraan en rechts daarvan de directeurswoning.

De huidige situatie. © Wim A.H. Rozema.

Rechts in het Winschoterdiep, ongeveer ter hoogte van waar nu de Oosterparkstraat toegang geeft tot het in 1932 door de DUW, de Dienst Uitvoering Werken (Werkverschaffing), aangelegde -en nu Rijksmonument- Oosterpark, zien we een bij Van der Werff gebouwde driemaster : de Seeteufel. Deze schoener werd in 1919 gebouwd maar bleek door de opkomst van een nieuw type schip, de coaster, moeilijk te slijten en bleef daardoor wel zo'n zes jaar onverkoopbaar aan wal liggen.

De 'Kwiek' gaat te water. © Gemeente Archief Midden Groningen.

Kijken we vanuit de westkant dan zien we op de foto uit 1926 de tewaterlating van het schip Kwiek in het oude Winschoterdiep bij scheepswerf Van der Werff aan de Zuiderstraat, later Hoofdstraat.

De huidige situatie © Wim A.H. Rozema.

In 1938 verhuisde de werf van Van der Werff naar Westerbroek, daar werd de produktie van grotere schepen ter hand genomen. In de zomer van 1962 werd besloten, om het nog in opdracht zijnde werk (de 4 baggerbakken) af te maken en vervolgens het bedrijf te beëindigen. Het personeel (toen nog zo'n kleine 40 man) had dan ruim de gelegenheid om naar ander werk uit te kijken. Rond de jaarwisseling 1962-1963 werd de grond verkocht aan de AKU (Akzo-Nobel) t.b.v. Silenka (PPG).

De werf in 1904. © Gemeente Archief Midden - Groningen

Over de auteur Lydia Lippens :

Lydia Lippens (1947) werkte bij de Universiteitsbibliotheek Maastricht. Na haar pensionering is zij zich nog meer dan vroeger bezig gaan houden met de natuur; vooral vogels en planten hebben haar belangstelling. Ook fotografeert ze graag. Tijdens een bezoek aan haar dochter Marjolein die in Amsterdam op een tot woning verbouwde tjalk woonde, raakte Lydia geïnteresseerd in de geschiedenis van dit historische schip.

Achteraf gezien was het een overmoedig besluit van mij om zonder enige kennis van de binnenvaarthistorie aan dit speurwerk te beginnen. Toch is het mij gelukt veel van Anna Sjoerdina's geschiedenis boven water te krijgen. De speurtocht bracht mij naar allerlei plekken in het land waar ik zonder dit onderzoek waarschijnlijk niet zo gauw gekomen zou zijn. Hierbij denk ik aan de Veenkoloniën, de monumentale begraafplaatsen in Wormerveer en Groningen, de verlaten Suikerfabriek in Puttershoek met het Hellegat aan de Oude Maas en het Sint Anthony Gasthuis in Groningen waar ik een paar dagen in de Bed & Breakfast verbleef. In dat hofje heeft de tweede schipper van de Anna Sjoerdina als bejaarde man gewoond. Via het Gasthuis kwam ik in contact met een voormalige student-bewoner die de schipper-in-ruste in het hofje nog heeft meegemaakt.

Welke gegevens had ik? Op het internet vond ik een – verlopen – verkoopadvertentie: ‘Te koop stalen woontjalk genaamd Anna Sjoerdina, gebouwd in 1910 te Hoogezand. Lengte over alles: 24.52 M, grootste breedte: 4,75 M.’ Met niet meer dan deze informatie uit de advertentie vroeg ik advies aan het Maritiem Museum in Rotterdam waar men mij verwees naar het ‘Register Scheepmetingsdienst 1899 – 1989’, ook wel ‘Liggers’ of ‘Leggers’ genoemd. Dit register vermeldde de bouwer van het schip: Scheepswerf G.J. van der Werff te Hoogezand en ook vermeldde het register de naam van de eerste eigenaar: Wietse van Wijngaarden uit Groningen. Bovendien stond er het brandmerk genoteerd: ‘1722 B Gron 1936’. In haar ruim honderdjarig bestaan heeft de Anna Sjoerdina een heel belangrijke overgang meegemaakt: die van zeilschip naar motorschip en – ten slotte – naar woonschip. Hoe verliep deze verandering en wat heeft dit voor de schipper-eigenaars betekend? Met deze vragen ben ik vervolgens aan het werk gegaan en van het verdere verloop van mijn speurtocht doe ik verslag in een zestal hoofdstukken.

Auteur: Lydia Lippens

ISBN 9789086665044 – NUR 680

100 pagina's paperback

Verschenen begin mei 2020

€20,00 (inclusief verzendkosten)

lydialippens@gmail.com

Rekeningnummer: NL 46 ASNB 0942 4994 76 t.n.v. L.M.T. Lippens